

"มุมมองของระบบเกษตรกรรมในทศวรรษหน้า"

ผู้ดำเนินการอภิปราย : ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ จันทลักษณ์⁽¹⁾

ผู้ร่วมอภิปราย : รองศาสตราจารย์ ดร.อรรนต์ พัฒโนทัย⁽²⁾ วิวัฒน์ ไม้แก่นสาร⁽³⁾

ดร.กิติ วิฑูรวิทย์ลักษณ์⁽⁴⁾ ชนวน รัตนวราหะ⁽⁵⁾ เจริญ สุขนันทพงษ์⁽⁶⁾

ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ จันทลักษณ์ ได้กล่าวนำการอภิปราย "มุมมองของระบบการเกษตรในทศวรรษหน้า" สรุปได้ว่า...ในเรื่องของระบบการทำฟาร์ม ขณะนี้มีประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วทำให้วงการนานาชาติ มีความรู้สึกเป็นห่วงมากเกี่ยวกับผลกระทบของแกต (GATT) ที่มีต่อการเกษตร ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องภาษีการกีดกันทางการค้า และยังก่อให้เกิดปัญหาการอพยพโยกย้ายคนจากชนบทไปสู่ในเมือง สำหรับในประเทศของเราเรื่องการเกษตรขณะนี้ปัญหาที่เกิดขึ้น ก็คือผู้พัฒนาประเทศ ผู้วางแผนของประเทศ จะมองเรื่องเงินที่เกิดขึ้นจากการเกษตรเปรียบเทียบกับทางด้านอุตสาหกรรมแล้ว จะเหลืออยู่ในสัดส่วนน้อยลง ตามลำดับ แต่ไม่ได้มองว่าเงินที่เราได้จากการเกษตรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพียงแต่ว่าการค้าขายด้านอุตสาหกรรมมีปริมาณมากกว่า เพราะฉะนั้นเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์แล้วเงินทางด้านเกษตรจึงลดลง แต่เรื่องที่ไม่ค่อยมีการพูดถึงกัน คือเรื่องคนในภาคการเกษตรในปี 2536-2537 มีอยู่ถึง 40 ล้านคน ในขณะที่ประชากรของประเทศในขณะนี้มี 60 ล้านคน ดังนั้นในการพัฒนาการเกษตร เราจึงจำเป็นต้องนึกถึงคนเป็นหลักและก็นึกถึงปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ในเรื่องที่ดิน เรื่องของประชากร เรื่องของสิ่งแวดล้อมและสิ่งอื่นๆ อีก ซึ่งผู้เชี่ยวชาญที่มีทรรศนะมาจากด้านต่างๆ จะได้แสดงความคิดเห็น

รองศาสตราจารย์ ดร.อรรนต์ พัฒโนทัย ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ต้องเปิดพรมแดนทางการค้า การกีดกันทางการค้าก็คงจะต้องลดลงไปทุกที แต่อย่างไรก็ดีการกีดกันทางการค้าก็คงมีอยู่โดยเปลี่ยนจากของภาษีเป็นรูปแบบอย่างอื่น โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพ และสิ่งมีพิษ ถึงกระนั้นก็ตามประเทศต่างๆ คงจะปกป้องสินค้าของตัวเองไม่ได้มากเท่าก่อน ดังนั้นการแข่งขันทางการค้าจะรุนแรงมากขึ้น ในส่วนของเราถ้าจะส่งสินค้าไปขายต่างประเทศ ก็จะต้องแข่งขันกับประเทศอื่นๆ และในขณะเดียวกันสินค้าที่ผลิตในบ้านเราขายในบ้านเราก็จะต้องแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น กระเทียม ถั่วเหลือง และพืชชนิดอื่นๆ เราไม่สามารถจะปกป้องสินค้าจากต่างประเทศไว้ได้ คือเราจะต้องปรับปรุงสินค้าของเราให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ต้นทุนหน่วยจะต้องต่ำลง ยิ่งผู้บริโภคภายในมีกำลังซื้อมากขึ้น ก็จะหันมาพิจารณาในเรื่องของคุณภาพสินค้ามากขึ้น

ประเทศไทยเคยส่งสินค้าออก ทั้งข้าวและมันสำปะหลังไปขายต่างประเทศอยู่ในรูปของ

(1) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

(2) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

(3) เครือเจริญโภคภัณฑ์

(4) บริษัทผักตอกเตอร์

(5) กรมวิชาการเกษตร

(6) กรมส่งเสริมการเกษตร

ประเทศไทยเคยส่งสินค้าออก ทั้งข้าวและมันสำปะหลังไปขายต่างประเทศอยู่ในรูปของ วัตถุประสงค์ปฐมภูมิ ซึ่งจะเป็นสินค้าราคาถูก ส่งสินค้าไป 1 ลำเรือยังซื้อรถยนต์ไม่ได้สักคัน เรา จะส่งสินค้าราคาถูกอีกต่อไปไม่ได้แล้ว จะต้องมีการเชื่อมต่อกับภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น เมื่อ เพิ่มมูลค่าสินค้าให้มากขึ้น จะต้องขายของแพงให้มากขึ้น ก็จะต้องมีการเชื่อมต่อกัน จะเป็น ส่วนของการแปรรูป หรือลักษณะอย่างอื่นที่ทำให้มูลค่าของสินค้าสูงขึ้น

สำหรับเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกระแสที่รุนแรงมากในระดับ โลก มี 2 ส่วน ส่วนแรกมาจากพื้นฐานการผลิตทรัพยากรที่เป็นพื้นฐานของการผลิตโดยเฉพาะดิน เสื่อมโทรมลงทุกที เพราะเราได้ขายความอุดมสมบูรณ์ของดินไปต่างประเทศในราคาถูก ดังนั้น ในอนาคตข้างหน้าเราคงจะขายของแก่กันไม่ได้แล้ว การผลิตจะต้องมีการลงทุนสูงขึ้นในด้าน การปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน สำหรับส่วนที่ 2 จะเกี่ยวกับทางด้านมลพิษที่เกิดขึ้นจาก การเกษตรโดยการใช้สารเคมีต่างๆ ที่จะมีผลต่อผู้บริโภคและการปนเปื้อนในสภาพแวดล้อม ต่างๆ ในส่วนของผู้บริโภคจะมีความกังวลมากขึ้น ต่อไปข้างหน้า สินค้าที่มีสารพิษตกค้างจะ เป็นเครื่องกีดกันทางการค้าของเราได้ ดังนั้นระบบการเกษตรจะต้องมอง 2 ด้าน คือด้านหนึ่งจะ ต้องหาทางใช้ทรัพยากรของเราให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำอย่างไรจะใช้ได้อย่างยืนยาว มากขึ้น อีกด้านหนึ่งทำอย่างไรถึงจะได้สินค้าที่มีความปลอดภัย และทำอย่างไรจึงจะไม่ทำ ให้สารพิษลงไปสู่สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

จากการที่ภาคการเกษตรได้มีการขยายตัวมากขึ้น และรวดเร็ว จึงมีผลกระทบต่อภาคการเกษตร คือทำให้แรงงานในการเกษตรลดลง ค่าแรงงานสูงขึ้น ซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือ ทุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกันก็จะเกิดผลทางบวกทำให้ตลาดภายในประเทศขยายตัวใหญ่ขึ้น ลู่ทางในการทำการเกษตรจะมีมากขึ้น เช่น พวกไม้ดอกไม้ประดับที่จะขายให้กับบ้านจัดสรร เกษตรกรรายย่อยจะมีรายได้แน่นอนมากขึ้น มีโอกาสที่จะลงทุนทางการเกษตรมากขึ้น แต่ ความเสี่ยงในการดำเนินการจะมากขึ้นกว่าเดิม ความสะดวกในการคมนาคมจะเห็นได้ชัดว่าทั้ง ประเทศดีขึ้น

ถ้าจะมองในภาพรวมๆ ว่าการเกษตรในทศวรรษหน้า รูปร่างหน้าตาจะเป็นอย่างไรบ้าง ขอให้มองภาพกว้างๆ ว่าการผลิตเพื่อการค้าคงจะมีมากขึ้น การผลิตเพื่อกินเพื่ออยู่คงจะน้อย ลง ซึ่งจะเป็นช่องทางของการปรับเปลี่ยนการผลิตพืชหลายตัวที่มีโอกาสดี เช่น ผลิตไม้ดอกไม้ ประดับ ผักปลอดสารพิษ พืชสมุนไพร ไม้โตเร็ว วัตถุประสงค์ของอุตสาหกรรมหลายอย่างที่สามารรถ จะทำได้ อย่างเช่น เมื่อปลูกข้าวฟ่างจะขายได้ไม่กี่สตางค์ แต่เมื่อมีการตัดซื้อข้าวฟ่างมา ทำไม้ประดับแห้ง ปักในแจกัน ก็จะเป็นสินค้าลักษณะประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์

ที่นี่เมื่อถามว่าระบบการเกษตรจะเป็นอย่างไรบ้าง มีคนหลายคนถามว่าจะให้แต่ละ ครัวเรือนทำอะไรดี จะทำอย่างเดียวหรือทำหลายอย่าง หรือจะทำตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระ บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ถ้าจะให้ตอบตรงๆ คงตอบไม่ได้ เพราะว่าเงื่อนไขในแต่ละพื้นที่ ไม่เหมือนกัน โอกาสและจังหวะไม่เหมือนกัน เกษตรกรในแต่ละระดับจะมองโอกาสและปัญหา แยกต่างกันไป มีหลายคนคิดว่าที่จริงแล้วไม่ใช่ปัญหาของเทคโนโลยี แต่ปัญหาใหญ่จริงๆ

ตอนนี้ คือเรื่องของการจัดการที่จะทำอย่างไรจะเอาเทคโนโลยีที่มีอยู่มาจัดการให้ดีและก็เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง

มีอีกส่วนหนึ่งของเรื่องการมองภาพรวมกับการมองวัตถุประสงค์คือ เมื่อเรามีวัตถุประสงค์ระดับชาติ เช่น เรื่องการจัดการชายฝั่ง เป็นต้น จะเอาป่าไม้ไว้หรือว่าจะเลี้ยงกุ้ง ในเขตบางเขตแทนที่จะเป็นป่าไม้ก็กลับไปปลูกข้าวโพด เพราะฉะนั้นนั้นเป็นสภาพรวมของการมองวัตถุประสงค์ระดับชาติ ขณะเดียวกันเรามีเกษตรกรที่ขาดรายได้ เราอาจจะมองระยะสั้นด้วยสายป่านเขาไม่ยาวพอจึงจำเป็นที่จะต้องมีการผสมผสานใน 2 ส่วนว่าวัตถุประสงค์ต่างๆ เหล่านั้นคงจะต้องมีแนวนโยบายเป็นตัวกำกับทิศทางเพื่อเปิดช่องให้เกษตรกรสามารถเลือกกิจกรรมได้เหมาะสมและเน้นในเรื่องของเทคโนโลยี แผนฯ 8 เราเน้นเรื่องคน มีความเชื่ออยู่ว่า ถ้าเราสามารถพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถ เขาจะสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้และทันต่อสถานการณ์ นี่เป็นเรื่องใหญ่ว่าทำอย่างไรจะให้เกษตรกรรายย่อย มีขีดความสามารถที่จะสามารถจัดระบบการทำฟาร์มในวันข้างหน้าให้เป็นระบบที่ยั่งยืน มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม และใครจะไปสอนเขาได้ตลอด

นายวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร ได้มีมุมมองของระบบเกษตรกรรมในทศวรรษหน้า ดังนี้ เกษตรกรในวันข้างหน้าสมควรจะแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งคือกลุ่มที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการผลิตพืชผลเดิมต่อไปกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่จะเปลี่ยนแปลงไปปลูกพืชอื่น เนื่องจากมีศักยภาพไม่เหมาะสม ดังนั้นในส่วนของภาคเอกชนได้มีแนวคิดเชิงกลยุทธ์ สำหรับที่ใช้ในการพัฒนาระบบการเกษตรของแต่ละกลุ่มจริงๆ ซึ่งที่จะเสนอในวันนี้คงไม่ใช่เป็นการเสนอภาพทั้งหมดครบทุกสาขาพืช แต่ก็พยายามจะให้เหมือนตุ๊กตาเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ถ้าพืชหลักของเกษตรกรบ้านเราจะเปลี่ยนแปลงไปปลูกพืชอื่นควรจะมีแนวทางผสมผสานออกไปเป็นอย่างไร ในแง่ของกลยุทธ์ที่ใช้ดำเนินการในกลุ่มที่ยังมีศักยภาพ ก็คือกลุ่มที่เราเรียกเขาว่าชาวนา และเกษตรกรที่ปลูกพืชไร่ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้จะป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเกษตรบ้านเราต่อไปอีกนานเท่านาน เพราะอย่างน้อยที่สุดเรื่องข้าวก็เป็นเรื่องใหญ่ คนไทยคงกินน้ำมันแทนข้าวไม่ได้ กินไฟฟ้าแทนข้าวไม่ได้ เรื่องของพืชไร่ก็เป็นความสำคัญ เกี่ยวกับปศุสัตว์เกี่ยวข้องกับเนื้อสัตว์โปรตีนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกับการดำรงชีพของประชาชนในบ้านเรา และพลโลก หัวใจสำคัญของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม จะต้องมึเป้าหมายที่สำคัญ โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพประสิทธิภาพและมาตรฐานในการผลิตเป็นเรื่องใหญ่

ในกรณีเรื่องของข้าว กลยุทธ์ที่สำคัญในขณะนี้ อันดับแรกเราจะต้องกำหนดตำแหน่งทางการตลาดของเราเสียใหม่ คำว่าตำแหน่งทางการตลาดเป็นศัพท์เทคนิคทางการตลาด เพื่อให้เราอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมคือแทนที่เราจะมุ่งเน้นไม่แข่งขันกับประเทศอื่นๆ ที่ผลิตข้าวซึ่งมีคุณภาพต่ำ ต้นทุนต่ำ แรงงานต่ำ เราควรจะมุ่งเน้นการผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี ซึ่งในประเทศไทยเรามีจุดในเรื่องของพันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่หลากหลายเช่น พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 จะมีความแตกต่างในตัวของมันเอง เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวพันธุ์ชนิดอื่นๆ ทำให้เกิดความเด่นเหนือกว่าพันธุ์ข้าวผู้แข่งขัน จึงได้เปรียบคู่แข่ง สามารถเรียกราคาได้มากขึ้น เรียกโอกาส

ทางการค้าได้มากขึ้น จุดนี้เป็นจุดสำคัญในการจะทำการผลิต อย่างไรก็ตามจะต้องมองเรื่องของการตลาดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น สิ่งที่เราผลิตออกมานั้นเราได้เปรียบคู่แข่งชั้นหรือไม่ เพื่อให้เราสามารถจะแข่งขันได้ดีกว่า ผลิตแล้วเท่ากับเขาเราก็ต้องดูต้นทุนของเราดีกว่าเขาไหม แต่ถ้าเรามีต้นทุนการผลิตข้าวอาจจะสูงกว่า เราก็อาจจะขายในราคาที่แพงกว่าได้เมื่อข้าวเรามีคุณภาพที่ดีกว่า

มาจนถึงบัดนี้เรายังทำเกี่ยวกับนาข้าวครบวงจรอยู่ โดยนึกถึงกระแสพระราชดำริสของในหลวงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรผสมผสานกับอาชีพอื่นๆ เพื่อให้เกิดรายได้มากขึ้น ทางเครือเจริญโภคภัณฑ์เองก็พยายามโน้มในกระแสพระราชดำริของพระองค์ท่านมาทำการทดลองเกี่ยวกับเรื่องข้าว โดยพยายามจะหาอาชีพที่จะเป็นอาชีพเสริมให้แก่เกษตรกรที่ปลูกข้าว เพื่อให้มีงานทำ และมีรายได้หมุนเวียนตลอดปี สิ่งที่เรามองอยู่ตรงนี้ว่าเกษตรกรควรทำ 5 อาชีพด้วยกัน อาชีพที่ 1 ที่สำคัญที่สุดคือทำนาเหมือนเดิม โดยใช้ข้าวพันธุ์ดี มีคุณภาพดี ที่มีสู่ทางการตลาด ในเขตภาคอีสาน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่โครงการที่เราได้เริ่มดำเนินการที่จังหวัดบุรีรัมย์ เน้นการผลิตข้าวหอมมะลิ และเน้นต่อว่าในยุคต่อไปเกษตรกรจะผลิตเพียงเพื่อขายวัตถุดิบอย่างเดียวยังคงเป็นที่เรื่องยาก เกษตรกรจะมีหน้าที่แปรรูปเอง แต่เกษตรกรจะมีโรงสีเป็นของตัวเองจะเป็นเรื่องใหญ่ เพราะโรงสีหนึ่งต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า 50-60 ล้านบาท สิ่งที่เราคิดในขณะนี้ก็คือโรงสีต้นแบบที่เมื่อมีการลงทุนแล้วก็ชวนเกษตรกรรวมกลุ่มเข้ามาถือหุ้นในโรงสีนั้น คือเข้ามาบริหารในระยะต้นจนถึงระบบที่กำหนด เกษตรกรจะมาร่วมบริหารเรียนรู้เทคนิคการบริหารจัดการจริงๆ จนถึงจุดหนึ่ง เมื่อมั่นใจว่าการเกษตรกรสามารถจะบริหารโรงสีข้าวได้ หุ้นเหล่านี้ เกษตรกรสามารถจะซื้อคืนได้ โดยเครือเจริญโภคภัณฑ์ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะถือหุ้นนี้ไว้ การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาให้เกษตรกรถือหุ้นเข้ามาช่วยบริหารมาเรียนรู้เทคนิควิธีการบริหารและโรงสีเหล่านี้ นอกจากจะทำการสีข้าวแล้วยังสามารถรับจ้างผลิตให้กับบริษัทต่างๆ มากมาย

ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็คือการปลูกไม้ยืนต้น ซึ่งอาจจะเป็นไม้ผลหรือป่าไม้ก็ได้ ในเรื่องของอาหารสัตว์ วัตถุดิบคงจะได้มาจากพืชไร่ จุดสำคัญจะต้องมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตโดยเน้นในเรื่อง จะต้องมีความรู้ดีเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต สำหรับการจะแปรเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกพันธุ์พืชอื่นๆ นั้น ต้องมีการประเมินศักยภาพของการตลาด การผลิตเทคโนโลยีและตัวบุคคลว่าเกษตรกรสามารถทำได้ไหม และการตลาดสามารถรับรองได้ไหม สิ่งที่เรามองสำคัญที่สุดตอนนี้ ก็พืชทดแทนพืชไร่ได้แก่พืชสวน อันประกอบด้วยพืชผักไม้ผล และไม้ประดับ กรณีของผักพบว่าตลาดผักของประเทศไทยปีหนึ่งมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 33,000 ล้านบาท แต่การปลูกผัก จะมีการขายทั้งผักและสารเคมีให้แก่ผู้บริโภคด้วย ดังนั้นการผลิตผักปลอดภัยสารพิษเราสามารถทำ Needs Marketing ในส่วนนี้ได้ โดยมุ่งเน้นไปในตลาดที่มีคนรายได้สูง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นด้วย สำหรับในการผลิตไม้ผลเพื่อส่งออกขายต่างประเทศ ตลาดต่างประเทศจะแคบมาก รายได้ของไม้ผลปีหนึ่งมีมูลค่า 40,000 ล้านบาท จะมีรายได้จากการส่งออกปีหนึ่งไม่เกิน 10% เพราะผู้บริโภคส่วนใหญ่

อยู่ในประเทศผู้บริโภคนในประเทศกำลังปรับตัวเอง ในเรื่องของคุณภาพ ในเรื่องของสีส้ม ในเรื่องของ การบรรจุกีบห่อทั้งนี้เพราะซูเปอร์มาร์เก็ตจะเปิดอีกมากมายในอนาคต เกษตรกรคงต้อง ตอบสนองในเรื่องเหล่านี้ได้ส่วนในเรื่องของไม้ดอกไม้ประดับนั้น ไม้เมืองหนาวเป็นเรื่องที่ นำทำเพราะตลาดเป็นสิ่งที่ยอมรับตลาดไม้ดอกไม้ประดับทั่วโลกมีมูลค่าปีหนึ่งก็ 200,000 ล้านบาท เป็นตลาดใหญ่ ไม้ดอกไม้ประดับในการส่งออกได้แก่กล้วยไม้ ซึ่งขณะนี้สามารถ ทำรายได้ถึง 800 ล้านบาท ดังนั้นเราจึงควรมีการพัฒนากล้วยไม้ให้มากขึ้น ไม่ปล่อยให้ อยู่ในมือของเกษตรกรเหมือนทุกวันนี้ ทำให้สินค้าของเรามีราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับของคน อื่นเขา ก็คงจะต้องร่วมมือกันในระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนต่อไป

ผู้ดำเนินการอภิปราย ได้เสริมข้อคิดเห็นจากผู้อภิปรายทั้ง 2 ท่านในเรื่องของวิทยาการ หลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งก็มีความเป็นห่วงว่ากระทรวงเกษตรก็ดำเนินการน้อย กระทรวง อุตสาหกรรมก็ดำเนินการน้อย ไม่ทราบว่ากระทรวงไหนรับผิดชอบ คงจะต้องมามองในจุดนี้ว่า ในรัฐบาลหน่วยงานใดที่จะรับผิดชอบในเรื่อง Value added Technology การแปรรูป และเรื่อง ที่เกี่ยวข้องอีกหลายอย่าง

ดร. กิติ วิฑูรวิทย์ลักษณะ ได้มีมุมมองในเรื่องของการทำการเกษตรว่า การเรียนทาง การเกษตรเราถูกสอนให้แต่จำ ถูกสอนแต่ให้ท่องสอบ แต่ไม่เคยสอนให้คิดเอง และที่ สำคัญมากไม่เคยสอนด้านการจัดการเลย คิดอย่างเดียวคือผลผลิตที่สูงขึ้น คิดอย่างเดียวทำอย่าง ไรจึงได้เงิน จุดนี้เองที่ทำให้เราลืมหูลืมตา แล้วก็ลืมตัวว่าเราได้ผลาญธรรมชาติของเรา ไปแล้วโดยเฉพาะในเรื่องดิน และอากาศ ดังนั้นระบบการศึกษามหาวิทยาลัย ควรจะเปลี่ยนแบบแผน การพัฒนาบุคลากรให้เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ทางด้านจัดการด้วย เราไม่จำเป็นต้อง มีนักวิชาการที่เป็นนักวิทยาศาสตร์เต็มๆ เหมือนอย่าง 30 ปีที่แล้ว ทางด้านบุคลากรทาง ด้านอื่นเราขาดแคลนมาก ในระดับ ปวช. ปวส. ไม่มีใครเรียนแล้ว กรมอาชีวศึกษาจะต้องเอาไป ทำอย่างอื่น เราหา Technician ดีๆ ไม่ได้ เราไม่มีลูกเกษตรกรที่ทำการเกษตร ในอนาคตเรา จะหาใครทำ ถ้าไม่พัฒนาตอนนี้ สิ่งที่ดีมากในแผนฯ 8 คือเราจะพัฒนาบุคคล แต่ขอบเขตของ ผมจำกัดเพียงแค่พืช โดยเฉพาะพืชผัก เพราะเรากินอยู่ทุกวัน แต่เรากินอะไรเราไม่เคยรู้ เรา โกล้ตายกันทุกคนแล้ว ปีที่แล้วทุกคนจะได้รับสารพิษคนละ 6 กิโลกรัม ดังนั้นจึงทำให้ผมคิด อะไรที่มันแปลกไป สร้างตลาดใหม่ขึ้นมา เป็นตลาดที่คนอื่นไม่คิดจะทำ ก็เลยคิดถึงเรื่องผัก ปลอดภัยนี่ขึ้นมา

การผลิตผักปลอดภัยปัญหามีอยู่ว่าเทคโนโลยีในการผลิตเรามีหรือเปล่า ซึ่งพบ ว่ายังไม่มี จึงทำให้เริ่มดำเนินการหาเทคโนโลยี โดยใช้เงินของตัวเองเข้าดำเนินการ ในขณะที่ เป็นหนี้แบงค์แล้ว 18 ล้านบาท เนื่องจากรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจในระบบการทำฟาร์มที่ ดี และเรามองการณ์ไกลไปถึงแค่นั้น เรามองแค่ว่าผลผลิตส่งออกปีหนึ่งจะต้องทำได้อย่างไร ทำอย่างไรจะขายได้ในราคาเท่าทุนไว้ก่อน แต่ขณะที่เพื่อนบ้านของเราพัฒนาไปได้ถูก ต้อง และทำดีด้วย จึงเป็นเหตุให้เกิดความคิดว่าถ้าเราจำเป็นต้องซื้อผักเขากินในอนาคต ทำไม

เราไม่ส่งผักปลอดสารพิษออกไปขาย และได้ดำเนินการทำเองที่คลองรังสิต โดยพยายามที่จะเน้นให้ปลอดภัย เมื่อมองการว่าในระยะ 5 ปีแรกคงจะต้องลงทุน แต่ใน 5 ปี ต่อไปหลังจากที่เราไปแล้วจะทำอย่างไร เราสามารถที่จะยืนได้แล้ว เราสามารถที่จะส่งออกได้ดีแต่ขณะนี้ยังไม่สามารถส่งออก แต่มีออร์เดอร์มาแล้ว สาเหตุที่มีคนอยากให้เราส่งออก ลองไปดูที่อังกฤษมีพริกของเมืองไทยทั้งนั้น ซึ่งเป็นพริกที่หัวเชื่อมมีการฉีดยาเคมีกันเท่าไรว่าจะออกไปถึงตอนเมืองมีการรวมกันอีก ปัจจุบันสมมุติกันว่าขายพริกได้ก็โลกรัมละ 5 เหรียญ แต่ถ้ามีความปลอดภัยจะสามารถขายได้ถึง 12 เหรียญ ในการผลิตพืชผักปลอดสารพิษ เราจะไม่พยายามเน้นผลผลิตมากไว้มาก่อน แต่ผลผลิตเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนแล้วต้องอยู่ได้ ซึ่งเป็นความคิดที่แตกต่างจากที่เคยเกิดมาในอดีตที่ขอให้ได้ผลผลิตให้ได้เงินและกำไรมากที่สุด แต่เรามองการณ์ไกลว่าปัจจุบันขอให้ได้ผลผลิตตามที่ต้นทุนลงไป แต่สิ่งที่ได้มาเราจะต้องทำให้สภาพดินสมบูรณ์ และสิ่งที่เราคิดขึ้นมาเองในระบบการปลูกผัก คือต้องมีการปลูกพืชหมุนเวียน ดังนั้นทุกพื้นที่จะต้องมีพืชหลายตระกูลในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว ยิ่งงาก็ต้องปลูก ขยายไม่ได้ก็ต้องปลูก ออกดอกเมื่อไหร่ก็เก็บ ที่ทำเช่นนี้เพื่อมองการณ์ไกลว่าสิ่งที่ลงทุนไปในตอนนี้เพื่อหวังผลในอีก 5 ปีข้างหน้า เพื่อวัตถุประสงค์ของความอุดมสมบูรณ์ของดิน จากการปลูกพืชหมุนเวียน แล้วเราก็มีระบบตารางปลูกพืชต่อเนื่องเพื่อใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ปัจจุบันดำเนินงานที่คลองรังสิตพื้นที่เกือบ 300 ไร่ แต่ปลูกจริงๆ ประมาณ 150 ไร่ ซึ่งก็เหมือนกับมีพื้นที่ 450 ไร่ เพราะในพื้นที่ 150 ไร่ จะมีการปลูกพืชแบบพืชเดี่ยว พืชแซม มีการปลูกพืช 2 ครั้ง 3 ครั้ง ต่อปี และจะต้องมีพืชตระกูลถั่ว

เมื่อมีการปลูกพืชอย่างต่อเนื่องก็จะเพิ่มพืชระยะกลางและพืชยืนต้นถาวรในปีที่ 2 และปีที่ 3 ซึ่งง่ายที่สุดคือ กล้าย มะละกอ และไม้ผลชนิดต่างๆ ดังนั้นพอปลูกไปได้ 8 เดือน มะละกอก็จะให้ผลแล้ว เมื่อมะละกอ ไม้ผลโตขึ้น ก็ทำการปลูกพืชที่อาศัยร่มเงา ซอปร่มเงามากขึ้น ซึ่งเมื่อปลูกพืชครบในพื้นที่ก็จะมีพืชครบทั้งพืชระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว ก็จะเป็นการสร้างสวนผักอุดมถาวร

ทุกคนมองแต่สวนผักที่เก็บเกี่ยวภายใน 60 วัน โลกหลบหนาวใหม่ วิธีนี้เราผลาญเงิน เราไม่ได้สร้างดินขึ้นมา แต่วิธีการที่เราคิดคือจะต้องมีการปลูกพืชเพื่อความอุดมถาวร หลักการนี้มีได้ใช้เฉพาะได้แค่ผัก ทุกพืชเราทำได้ เพราะฉะนั้นสิ่งที่รวบรวมมาทั้งหมด เพื่อตอบสนองต่อโลกปัจจุบันต้องให้มีประสิทธิภาพต่อแรงงานของเรามากขึ้น เราต้องใช้แรงงานน้อยลง ใช้สมองน้อยลง ต้นทุนต่อหน่วยของเราต้องต่ำและมีความปลอดภัยมากขึ้น และที่สำคัญในระบบการทำฟาร์มในอนาคตที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นกลุ่ม ถ้าทำโดดเดี่ยวไม่มีวันเติบโตต้องจับกลุ่มกันให้ได้ และรัฐต้องช่วยเหลืออย่างจริงจังทั้งหมด เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งจะเกี่ยวข้องไปถึงธรรมชาติทั้งหมดและส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่จะออกมายั่งยืน

ผู้ดำเนินการอภิปราย ได้สรุปการอภิปรายของคุณกิจ ว่าการทำฟาร์มแบบอินทรีย์ไม่ใช่จะมีเทคนิคอย่างเดียว รัฐบาลจะต้องมีพระราชบัญญัติมารองรับว่า ถ้าหากทำสวนอุดมถาวรผลผลิตที่ออกมาค้าขายในประเทศจะต้องมีการชั่งชั่งดี

นายชวน รัตนวราหะ ได้มีมุมมองในเรื่องระบบการเกษตรในทศวรรษหน้า โดยมีภา
ฉายภาพหนึ่งประกอบการอภิปรายด้วย ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดม
สมบูรณ์ในน้ำมีปลาในนามีข้าว และมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่มีความหลากหลายทาง
ชีวภาพ และสามารถให้ปัจจัย 4 กับมวลมนุษยชาติ รวมทั้งในเรื่องความสมดุลทางธรรมชาติ แต่
จากการที่ได้มีการพัฒนาทางการเกษตรในช่วง 30 กว่าปีที่ผ่านมา ได้มีการทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติ ความสมดุลความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในดินถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว
มีข้อมูลมากมายที่ยืนยันว่าผลผลิตของข้าวโพดที่ปลูกหลังจากทำลายป่าในปีแรกโดยไม่มี
มีการใส่ปุ๋ยอะไรเลยจะได้ผลผลิตถึง 40 ถังต่อไร่ แต่ใน 3 ปีให้หลังผลผลิตจะลดต่ำลง
ให้ผลผลิตต่ำกว่า 20 ถังต่อไร่ นอกจากนี้เมื่อพื้นที่ป่าถูกทำลายพื้นที่ราบจะเกิดผลเสียหาย
เนื่องจากอุทกภัย การถล่มของดินโดยเฉพาะที่กระทุนเป็นตัวอย่างที่ดี มีคนตายไปถึง 300-
400 คน บ้านพังเสียหายความสมดุลของป่าไม้ถูกทำลาย ศัตรูพืชจึงเกิดขึ้นแบบหลีกเลี่ยงไม่
ได้

การปลูกพืชเดี่ยวเพื่อเป็นสินค้าส่งขายต่างประเทศ เมื่อปลูกติดต่อกันจึงก่อให้เกิดศัตรู
พืชระบาดอย่างรุนแรง พื้นที่ก็เสื่อมโทรมจะกลายเป็นทะเลทราย อย่างเช่นบริเวณแถวดวงพญาเย็น
แต่ปัจจุบันในบริเวณดังกล่าวมีการปลูกไม้โตเร็ว ไม้ผลกันมากขึ้น สถานการณ์อาจจะดีขึ้น
อาจจะเรียกความชุ่มชื้นคืนกลับมาได้ จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้เกษตรกรของเราไม่
สามารถที่จะล้มตาอำปากได้ ความยากจนยังมีทั่วไปในชนบท เราจะไปบอกให้เกษตรกรใช้
เทคโนโลยีอะไรก็ตามในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ในขณะที่เกษตรกรชาวจะกินก็ยัง
ไม่มี เงินทุนก็ไม่มี กูมาแล้วทำไปก็ขาดทุนหนี้สินท่วมตัวไม่สามารถจะปลดเปลื้องหนี้สินได้
สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงมีผลกระทบให้เกิดล้มขึ้นมา

ผู้อภิปรายได้ยกตัวอย่างประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ให้ความสนใจของการทำเกษตร
พร้อมๆ กับการปรับปรุงสภาพแวดล้อม โดยให้ความสนใจการทำเกษตรแบบอินทรีย์มาก ใช้
นโยบายของการ “ซัพซี้ดิส” เกษตรกร การซัพซี้ดิสของเขานับเป็นการซัพซี้ดิสเพื่อปรับ
ปรุงสภาพแวดล้อม เขาจะซัพซี้ดิสการเกษตรแบบใช้สารเคมีให้กลับมาทำการเกษตรแบบ
อินทรีย์ โดยเกษตรกรจะได้รับเงินสนับสนุนปีละ 1,875 บาท/ไร่/ปี ในช่วงระยะเวลา 5 ปีแรก
หลังจากนั้นผลผลิตของเกษตรกรจะดีขึ้นเนื่องจากดินได้รับการปรับปรุง ปริมาณจุลินทรีย์ในดินก็
เพิ่มขึ้น เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนอะไรเลย จากตัวอย่างของเกษตรกรรายหนึ่ง
ที่เป็นเจ้าของที่ดิน 65 ไร่ ในจำนวนนั้นเขามีป่าไม้อยู่ 12 ไร่ รัฐบาลยอมให้ตัดต้นไม้ได้ 2
ตัน/ไร่ เพราะฉะนั้นปีหนึ่งเขาสามารถตัดไม้ได้ 24 ตัน มีรายได้ประมาณ 500,000 บาท/
ปี โดยแทบจะไม่ต้องลงทุนอะไร ยกเว้นค่าแรง ในการเลี้ยงสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสุกร หรือวัวนม จะ
เลี้ยงโดยวิธีการปล่อย นอกจากจะไม่เป็นการทรมานสัตว์แล้วยังเป็นการปรับปรุงดิน โดยการ
นำมูลสัตว์ไปใส่ยังแปลงหญ้าที่เลี้ยงวัว นอกจากนี้เขาได้คำนึงถึงความหลากหลายทาง
ชีวภาพ เมื่อเกษตรกรรายใดตัดหญ้าหลังจากวันที่ 15 กรกฎาคมของทุกปีจะได้เงินจากรัฐบาล
อีกไร่ละประมาณ 2,000 บาท ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการตัดหญ้าหลังวันที่ 15 กรกฎาคมจะ

ทำให้พืชชนิดต่างๆ ที่อยู่ในทุ่งหญ้าสามารถที่จะมีเวลาออกดอกขยายพันธุ์ ผลผลิตจากฟาร์ม อินทรีย์จะมีร้านค้ารองรับ ผลิตภัณฑ์ที่มีบรรจุหีบห่อมีตราสีเขียวแสดงว่ามาจากฟาร์ม อินทรีย์ ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรอินทรีย์จึงดีขึ้น คนชราเมื่อถึงวัยพักผ่อนก็ได้พักผ่อน ซึ่งจะผิตกับบ้านเรา

ดังนั้นการทำเกษตรในบ้านเรา อย่ามองการแข่งขัน อย่ามองเพียงรายได้ มนุษย์เกิดขึ้น มาจากดิน ดินเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเกษตร จึงอย่าทำร้ายดิน ความหลากหลายทางชีวภาพจำเป็นต้อง มีเพื่อบำรุงดิน รู้จักปลูกพืชเพื่อให้ประโยชน์กับดินเช่น ปลูกพืชตระกูลถั่ว การปลูกพืชแบบผสม ผสมทำให้สมดุลธรรมชาติเกิดขึ้น มีตัวอย่างให้เห็นการปล่อยให้มีวัชพืชขึ้นในพื้นที่ เช่น การปลูกส้มในออสเตรเลียและที่สวนมะม่วงในเครือเจริญโภคภัณฑ์ ในบริเวณดังกล่าวจะเป็นแหล่ง รวมของศัตรูธรรมชาติช่วยในการยึดดิน และทำให้ดินมีความชุ่มชื้น การจัดการดินโดยไม่มี การไถพรวน หรือมีการไถพรวนน้อยครั้งที่สุด นอกจากจะช่วยในการอนุรักษ์ดินแล้ว จะช่วยให้ ผลผลิตของพืชดีขึ้น

สำหรับระบบเกษตรในทศวรรษหน้า เราคงไม่ได้มองแค่ระบบเศรษฐกิจ เราต้องมอง บัจจัย 3 ประการ คือเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยใช้คนเป็นเศรษฐกิจของการพัฒนา การใช้คนเป็นเศรษฐกิจในการพัฒนามิใช่หมายความว่าต้องการให้คนมีความรู้มากมาย แต่สิ่ง จำเป็นที่สุดในแผนฯ 8 คือการมองไปที่ว่าการพัฒนาอะไรก็แล้วแต่ ต้องตรงกับคนส่วนใหญ่ ของประเทศ จึงจะนับว่าเป็นการพัฒนาที่ดีที่สมบูรณ์ที่สุด

ผู้ดำเนินการอภิปราย ได้สรุปว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านเราในเรื่องที่ผู้อภิปรายหลายท่าน ได้กล่าวถึงนั้น ประเทศไทยยังขาดมากที่สุดได้แก่ การจัดการระดับบน ซึ่งเป็นระดับบริหาร และ เราขาดการจัดการในระดับเกษตรกร เพราะขณะนี้เราเน้นให้ผลิตราคาถูก ให้คนกินซื้อได้ใน ราคาถูก เช่น การนำป้าชายเลนมาเลี้ยงกุ้งชาย เป็นต้น สามารถขายกุ้งได้ปีละเป็นหมื่นๆ ล้าน จึงเป็นการแสดงว่าเราจำเป็นต้องขายของแก่กัน

นายเจริญ สุขอนันตพงษ์ ได้เสนอมุมมองว่า ที่ผ่านมาระบบการเกษตร จะมีตั้งแต่ระบบ เพื่อยังชีพตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ระบบต่อมาจะเป็นระบบที่คนรุ่นเก่าถูกล้างสมองมาเติมที่ ถือมีการใส่ Input เพื่อเอา Output ส่วนอีกระบบหนึ่งเป็นระบบที่ทำการเกษตรอย่างไรจะให้โลกอยู่ รอดเมื่อผิวดินถูกทำลายไปมากแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ระบบการเกษตรในทศวรรษหน้าจะต้องมองไปที่ระดับไมโครหรือระดับฟาร์มมากขึ้น จะต้องใช้ครัวเรือนเกษตรกรเป็นหลักในการวางแผนการ พัฒนา ทางฝ่ายราชการจะต้องดูแลการเกษตรเป็นรายครัวเรือนด้วยกันไปเลย การทำฟาร์มแต่ ละรายต้องดูว่า เราจะมีรายได้ขึ้นมาอย่างไร เราจะแบ่งเกษตรกรออกเป็น 2 พวก พวกแรก เป็น Full time farmer พวกที่สองเป็นพวก Part time farmer ซึ่งพวกหลังนี้เป็นพวกที่ต้องหา กินทางอื่นด้วย

ในการแบ่งกลุ่มเกษตรกร สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีศักยภาพและไม่ มีศักยภาพ เกษตรกรจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลาง ใหญ่ เล็ก ถ้าหากมีการลดเกษตรกรลง

จาก 70% ลงมาเรื่อยๆ จนถึง 30% ในจุดตรงนี้ ซึ่งที่เราอยากเห็นคือการลดเกษตรกรชั้นย่อยลง ให้เหลือชั้นดีกับชั้นปานกลาง แต่ปรากฏว่าเกษตรกรชั้นดีและชั้นปานกลางจะหลุดไปก่อน พวกที่เหลืออยู่จึงเป็นเกษตรกรขนาดเล็กและสามารถแบ่งเป็น 2 พวกใหญ่ คือ พวกที่มีศักยภาพ และไม่มีศักยภาพ จากนั้นคงจะมีการวินิจฉัยกันว่าลักษณะมีศักยภาพเป็นอย่างไร และไม่มีศักยภาพเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้แนะนำให้ฝ่ายแรงงานมาช่วยเหลือพวกที่ไม่มีศักยภาพไปเข้าโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ควรจะมีการทำไมโครแพลน (Microplan) เพื่อให้เกษตรกรวางแผนภายในครัวเรือน ให้มีการปลูกพืช หรือทำระบบการทำฟาร์มใกล้เคียงกับ pattern ที่วางไว้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจการขนส่ง การจัดหีบห่อ เป็นต้น

นอกจากจะทำระบบการเกษตรแบบอินทรีย์ซึ่งเป็นการทำการเกษตรแบบ intensive หรือ การทำการเกษตรแบบ Extensive โดยการปลูกข้าวหรือพืชไร่ก็ตาม ในทุกวันนี้เกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอ สิ่งที่น่าจะมองก็คือการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว เช่น ขณะที่มีคนมาติดต่อดูสวน เราน่าจะมีสวนตัวอย่าง เมื่อเขาไปดูแล้ว ต้องมีของมาขายก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้น ดังตัวอย่างที่น่าจะทำได้ เช่นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการวางแผนไปดูดอกบัวตอง ซึ่งอาจจะปลูกเป็น alley cropping หรือ strip cropping กับไม้ผล และมีการปลูกแฝกบ้างในระหว่างช่องที่เป็น strip ตามแนว contour นอกจากรูปแบบวนการเกษตรดังกล่าวแล้ว ในพื้นที่ภาคใต้ควร จะสร้างโรงเรียนฝึกอบรมเกษตรกรทำดอกไม้จากใบยางแล้วก็ทำเป็นระบบ เมื่อมีคนมาดูงาน ก็สามารถเก็บเงินได้จากทัวร์และยังสามารถจำหน่ายสินค้าได้อีก

มีคำตอบในเรื่องของการซับซีโดลส์ ในทศวรรษต่อไปยังมีความจำเป็นที่จะช่วย เกษตรกร ถ้าไม่ช่วยเกษตรกรจะอยู่ไม่ได้ ใครว่าซับซีโดลส์ไม่ดีไม่ต้องเดี๋ยว WGO จะ ว่าเอา อย่าได้เชื่อเขา ที่อื่นเขาทำเยอะเยาะ ถ้าไม่มีการช่วยเหลือ การเกษตรก็จะสูญเสียไป มีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งพูดว่าการเกษตรเหมือนองค์ขายน้อยในบ้านทรายทอง คือจะโทรมกับทรุดและ ดายไปในที่สุด แต่การเกษตรของเรายังมีความหวังและยังอยู่ได้ แนวทางพระราชดำริของ ในหลวงเกี่ยวกับ Intensive Farming ซึ่งเป็นการทำลักษณะไร่นาสวนผสมที่ทางกรมส่งเสริมการ เกษตรจะพยายามทุกวิถีทางที่จะทำ ผลการดำเนินงานเรามีหลายแห่งที่ทำลักษณะนี้แล้ว คิดว่าประสบความสำเร็จพอสมควร อย่างเช่นที่บริเวณลุ่มน้ำปากพนัง

ผู้ดำเนินการอภิปราย สรุปสุดท้ายว่าไม่ว่าเราจะเรียนทางวิทยาศาสตร์และเคมีมากมายสักแค่ไหนเราไม่สามารถทำกล้วยได้แม้แต่หนึ่งผลด้วยวิชาเคมีที่เรารู้ เพราะฉะนั้นอาหาร การกินเป็นเรื่องใหญ่และจะได้มาจากการเกษตรเพียงอย่างเดียว

อภิปรายซักถาม

ถาม:

นางทศวี โอภาสวรรณ (มหาวิทยาลัยบูรพา) ที่โน่นต้องมีคนมารับผักไปจากฟู้ดแลนด์ ก็เลยราคาแพงขึ้นอีก 70% เพราะฉะนั้นทำอีกแนวๆ เพราะว่าฝักรอบๆ บ้านเราไม่พอ ตอนแรก ที่ดิฉันผันตัวเองเข้ามาคลุกคลีอยู่ในเกษตร นอกจากฐานมาจากเกษตรแล้วก็คือ มีความ

ประทับใจในปีประมาณ 2521-2536 มีเพื่อนบ้านของเราที่ อ. เมือง จ. ฉะเชิงเทรา เลี้ยงไก่ ให้ CP ก็ผ่านยุค Green Revolution ที่ใส่ปุ๋ย ใส่ฮอร์โมน ใส่เร่งไม่ว่าจะเป็นไก่หรือฟิช เพื่อ การส่งออก แล้วในที่สุด ตอนนี้องค์กรก็เลยหมดที่บ้าน ภรรยากลับไปเชียงใหม่ ตัวเขาไป เป็นยามอยู่อย่างเก็บน้ำบางพระ ลูกออกจากโรงเรียน โชคดีมากที่ครอบครัวดิฉันรอดมา 10 กว่า บ้านที่บางคล้า ที่สาวชะโงก แล้วขณะนี้เราก็อายุรอดไม่ต้องเป็นหนี้ที่จะเลี้ยงหมูหรือว่า ทำมะม่วงทวาย น้ำดอกไม้เบอร์ 4 แล้วในที่สุดก็ 10 ล้าน 20 ล้าน ประธานกลุ่มเกษตรกรที่ สาวชะโงก 100 กว่าล้านคือหนี้ แต่ในขณะที่สภาพนิเวศน์ต่างๆ คือซีหนู เยี่ยวหมู มันคลั่งไป หมดดินดี ๆ ดินร่วน ๆ บางคล้า ที่นั่นมันไม่เหลือ แต่เนื่องจากมีผู้ที่รักกตัญญูรู้ค่าของ ธรรมชาติ รู้ค่าของดิน น้ำและค่าอันสูงมากของธรรมชาติ มีตัวอย่างค่ะ เราปล่อยของเราตาม ธรรมชาติ ไม่ต้องทำอะไรเลย ไม่ค่อยดูที่ดินน้ำชุ่มนะคะ คาดว่าอีกประมาณ 2 อาทิตย์ จะได้ออกที่สวนบัวบก อันนั้นที่สาวชะโงก ที่บางคล้าเราคิดว่าของเราจะเป็นแหล่งเกษตรท่องเที่ยว ได้ เราจะลบหม้อออกไปซะ เราจะลบกุ่มออกไปซะ ขอให้ท่าน อ. ชนวน ท่านรองเจริญ กรุณาสนับสนุน Agro-eco-tourism ด้วย ไม่อย่างนั้นเกษตรกรอยู่ไม่ได้ ถ้าเกษตรกรไม่มีธุรกิจของตัวเอง ทุกอย่างต้องจัดการเอง ขณะเดียวกันคงต้องระวังธุรกิจท่องเที่ยวเข้ามาว่าเป็นของใคร ถ้าเรา จะทำ Agro-eco-tourism ให้รอดคงจะต้องเป็นของชุมชนและของรายย่อยแท้จริง แล้วโลกาภิวัตน์สบายมาก แล้วชุมชนจะไม่สลายเด็ก ๆ เยาวชนจะอยู่อยากให้ทำมาก ๆ และช่วยกันมาก ๆ

ตอบ:

นายวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร (เครือข่ายเจริญโลกทัศน์) การพัฒนาขัดแย้งระหว่างสาขาอาชีพ กันเยอะ ไม่ว่าจะเลี้ยงกุ้ง ทำนาข้าวหรือว่าเลี้ยงหมูกับนาข้าว เลี้ยงหมูกับปลูกกล้วยไม้ หรือว่า แม้แต่ชีวิตของคนทั่ว ๆ ไป ผมว่าความเป็นจริงก็ต้องเป็นจริง เรื่องที่เกิดขึ้นนี้เป็นเรื่องที่เรา ต้องแก้ไข ระบบนิเวศน์วิทยา Ecology เป็นสมบัติของเราทุกคนไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่งแต่ ผมก็รับผิดชอบในการที่จะแก้ไขก็เป็นสาเหตุที่มา ที่มองทำหลายอาชีพมากขึ้น เพื่อให้เกิด ที่จะทำที่เสียนั้นไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

ดร. กิติ วิฑูรวิทย์ลักษณ์ ถ้านับย้อนกลับไป 5 ปีที่แล้ว ก็คงจะเก็บเงินได้หลาย ล้าน เพราะว่าทางกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ส่งแขกไปสวนผมประจำถ้ารายละเอียดหัวละร้อยผมคงไม่ขาดทุนขนาดนี้แน่ ขอเข้าไปแผนฯ 8 เลยนะครับ ผมจะขอเพิ่มนิดหนึ่ง คือความคิดนี้ผมได้จากท่านอำนวยการ วิวรรณ คือสิ่งที่เราทำอยู่ในปัจจุบัน เราพยายามขายของ ถูกโดยคิดต้นทุนจากค่าแรงงานต่ำ ซึ่งเป็นความคิดที่ต้องเปลี่ยนแปลง ควรจะเป็นการขายของถูก โดยคิดจากเทคโนโลยีต่ำ หมายความว่าเทคโนโลยีสูง แต่เราทำให้เทคโนโลยีนั้นต้นทุนต่ำลง และตัดแปลงให้เข้ากับประเทศเราได้ สิ่งที่ต้องทำเข้าไปก็คือ เพิ่มคุณค่าให้กับผลผลิตนั้น ต้อง มี Value ไม่คิดว่าจะขายข้าวอย่างเดียว สิ่งที่มีภูมิเอาจมาสำหรับสิ่งที่คนไทยทำ แล้วก็สิ่ง ใหม่ เราเลิกขายข้าวธรรมดาแต่เราขายข้าวปลอดสารเคมี ส่งไปตีตลาดโลก และสามารถทำ ราคาได้ด้วย อันเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นได้ เป็นสิ่งที่เกษตรกรเรามีพื้นที่ในการปลูกอยู่แล้ว เรา

เพียงแค่อเอาเทคโนโลยีใหม่ ทำอย่างไรที่ทำให้ถูกลง เอาไปให้เขาใช้แล้วเราก็สามารถไป ยืนหยัดต่อสู้ในโลกได้

ถาม:

นายวิโรจน์ ชลวิริยะกุล (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยนาท) อยากเรียนถามทาง วิทยาการภาคเอกชน ในส่วนของการพัฒนาการเกษตรเพื่อสู่ความยั่งยืน ในส่วนของแผนฯ 8 หรือ จะมีในอนาคตต่อไปว่า การพัฒนาโดยมีการตกลงการผลิตสินค้าล่วงหน้า หรือ Contract Farming โดยประเด็นจริงๆ แล้ว สาระนั้น สามารถขยายผลให้สู่รูปธรรมที่จะสอดคล้องให้เกษตรกร ได้ประโยชน์ในลักษณะที่มีทิศทาง มีตลาดรองรับ แต่ที่ผ่านมามักจะเกิดปัญหา ในลักษณะ การส่งเสริมขาดการรับซื้อ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าที่บริษัทดำเนินการทำสัญญาไว้ แล้วไม่สามารถนำสู่ตลาดสดได้ก็มักจะเลิกสัญญา ผมอยู่ในส่วนของจังหวัด ผมรับผิดชอบในส่วนของการประสาน ส่วนราชการพบเสมอว่าเป็น หน่อไม้ฝรั่ง ข้าวโพดฝักอ่อน แม้กระทั่งกล้วยเนื้อเยื่อ เป็นปัญหาที่ชัยนาทพบอยู่ จึงอยากเรียนถามภาคเอกชนว่า ในการทำสัญญากับเกษตรกรจริงๆ กฎหมายอาจไม่พูดถึงการมีโทษ แต่ในความจริงแล้ว การที่จะให้ประโยชน์กับเกษตรกร ควรอย่างยิ่งที่จะมีข้อคิดเห็นที่อยากจะฟังจากทางภาคเอกชน ว่าน่าจะมีรูปแบบอะไรที่จะ ปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้

ตอบ:

นายวิวัฒน์ ไม้แก่นสาร (เครือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์) ปัญหาเรื่อง Contract Farming ก็ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด และที่เป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้น ก็คือว่าเมื่อถึงเวลาจะขาย แล้ว คนซื้อไม่ซื้อ ความจริงถ้าเราพูดถึงสัญญานิติกรรม ที่ทำไปในแง่กฎหมาย ก็คงต้องฟ้อง ร้องกันยืดเยื้อ ถ้าถามผม ผมคิดว่าการที่ภาครัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะของหน่อไม้ฝรั่ง ปัจจุบันก็เป็นภาพที่ดีเป็นระบบที่ดี แต่ว่าเครดิตของคนที่จะเข้ามาทำ โดยเฉพาะเอกชนต้อง มีการคัดเลือกและเน้นหนักมากขึ้น ผมว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ก็ต้องเลือกคนที่มีเครดิตดี คือมีชื่อเสียง มีสถานะภาพดี มีอะไรหลายอย่างที่ดี สุดท้ายที่สุด สำคัญที่สุด ก็คือว่าคนที่ ทำงานตรงนั้น ไม่ว่าจะลูกจ้างเขาหรือเจ้าของกิจการ ท่านรู้หรือไม่ว่าคนๆ นั้นเป็นคนที่ มีจิตสำนึกที่ดี ที่รับผิดชอบต่อสิ่งที่เขาได้ทำไป ท่านเลือกได้อย่างนั้น ท่านจะมีปัญหา แต่ ถ้าท่านเลือกไม่ได้ ผมว่ากฎหมายร้อยฉบับก็ช่วยอะไรไม่ได้เหมือนกัน คำตอบง่ายๆ แต่ทำ ยาก

ดร. กิติ วิฑูรวิทย์ลักษณ์ ผมเกษตรกรรายย่อย ซึ่งสนับสนุนมากระบบ Contract Farming และก็น่าจะเติบโต ก็ได้พยายามทดลองกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 5 หัวयोगคด ลำสุคนี่ไปทดลองกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6 ที่จันทบุรี เรื่องโครงการฝักอ่อนนมัย แต่ไปตลาดตรงที่ไม่เข้าใจกัน เกษตรกรสรุปอย่างเดียวขอให้ทำอย่างไรได้รายได้มากขึ้น แต่เราตลาดที่ไม่ได้อธิบายว่าเราต้องการอะไร จนวันสุดท้ายจึงค่อยรู้ว่าหยุดนึกก่อนเราบอก ว่าตารางกำหนดต้องปลูกอย่างนี้ ถึงวันบับ ไม่มาส่งของ ไม่ถึงวันบับมาส่งของ ของมาส่งก็

ดูไม่ได้ คือเอามาทั้งจริงๆ พอเสร็จแล้วเราก็ไปส่งไม่ได้ พอส่งต่อไม่ได้เขาก็ไม่จ่ายเงิน เรา เราก็ไม่จ่ายเงินเขา ก็หาว่าเราเบี้ยว แต่เขาไม่เข้าใจว่าระบบเป็นอย่างไร ผมก็อธิบายแล้วนะ ผิดพลาดอย่างไรไม่เป็นไร แต่ต้องบอกฟรังก์นี้ไม่มี ต้องบอกให้ได้ว่าไม่มี ต้องเหมารวมมา 3,000 บาท ก็ต้องมาบอก เพราะว่าเกษตรกรไม่เข้าใจระบบการตลาด แต่สิ่งที่ผมพลาดไม่อธิบาย

เราบอกเสมอว่า เราไม่ต้องการมาซื้อผัก ผมอยู่ผักดอกเตอร์จริง แต่ผมไม่ได้ขายผัก ขายความปลอดภัย สิ่งนั้นผมต้องทำความเข้าใจว่าถ้าเขามาร่วมโครงการผม ไม่ใช่ว่าคุณจะต้องได้รายได้เพิ่ม คุณเคยขายคะน้า 6 บาท ผมให้ 10 บาทจริง แต่นั่นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เรื่องสำคัญที่สุดคุณมีการพัฒนาตัวคุณหรือยัง ว่าคุณเริ่มคิด ว่าทำยังไงฉันจะใช้สารเคมีน้อยลง จนถึงไม่ต้องใช้ ทำอย่างไรเมื่อใช้น้อยลง แล้วฉันจะขายได้ราคาดีขึ้น ทำอย่างไรที่จะพัฒนาที่ฉันอยู่เพราะเกษตรกรทุกคนที่เข้าไปร่วมด้วย ถ้าเขาขายขึ้น เขาไม่ทำเกษตร ดังนั้น เราทำกับคนจนเราถึงลำบาก อย่างนี้ เพราะฉะนั้น Contract Farming สำคัญทั้ง 3 ฝ่ายบริษัทจะต้องเตรียมตัวเตรียมใจ รู้ว่าวัตถุประสงค์จริงๆว่าจะไปทำเพื่ออะไร รัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้องต้องเป็นคนกลางจริงๆ และเกษตรกรต้องเข้าใจจริงๆ ว่ามาเพื่ออะไร เขาต้องการอะไร เราต้องการอะไร แล้วทุกคนจะได้ผลประโยชน์ต่อส่วนรวมต่อประเทศจริงๆ

ถาม:

ดินที่อุดมสมบูรณ์ถูกกว้านซื้อทำบ้านจัดสรร ทำสนามกอล์ฟ เก็งกำไรและอื่นๆ เหลือเฉพาะดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์ เราจะนำไปปลูกผักสุไคร้ได้ เราจะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร

ตอบ:

นายชวน รัตนวราหะ รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร ปัญหามากมายที่พวกเราคิดว่าไม่ใช่ปัญหายากในการแก้ไข แต่มันแก้ไขยากเป็นเพราะอะไร มันไม่ได้แก้ตรงที่ผล แต่มันแก้ตรงที่ระบบเรื่องของกฎหมาย ทำไมนิวซีแลนด์กำหนดได้ว่าพื้นที่นี้ คุณจะมาทำอุตสาหกรรมไม่ได้ หรือมาทำบ้านจัดสรรไม่ได้ ทำไมเขาทำได้ เพราะผู้บริหารเขาเห็นประโยชน์ตรงนี้ แต่บ้านเรากว่าจะผ่านกฎหมายที่มีประโยชน์ ไม่รู้จักสิบปี พวกเราต้องช่วยกัน

ขอตอบอีกสักนิดว่า ปัญหาดินเลว ผมไม่สนใจ แก้ปัญหาได้ขอให้มือน้ำพอแล้ว แต่ถ้าน้ำไม่ดีแก้ยาก ไม่เป็นไร ถ้าเราเข้าใจธรรมชาติมากขึ้น ธรรมชาติให้โอกาสแก้ตัวให้เราอยู่เสมอ

ดร. อารินต์ พัฒโนทัย (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) หลายส่วนที่พูดกันเหมือนความฝันก็ได้ในเรื่องการเกษตร เมื่อพูดกันก็มักจะเกี่ยวพันแต่ในวงการเกษตร แต่มีหลายส่วนที่พวกในวงการเกษตรไม่สามารถแก้ไขเพราะมันไปเกี่ยวข้องกับนโยบาย กิติ พูดถึงเรื่องของการที่จะขายความปลอดภัยก็ดี ผลิตการเกษตรเพื่อการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ผมจะยกตัวอย่าง 2 อัน คือ เมื่อก่อนเรามักพูดว่าอีสานปลูกมันสำปะหลัง เราขายความอุดมสมบูรณ์ของดิน ถ้ามีคน

มาถามชาวบ้านว่า ถ้าปลูกมันสำปะหลังบ่อยๆ จะทำให้ดินเป็นทะเลทราย รู้หรือเปล่า ชาวบ้านตอบว่า ถ้ารู้แล้วทำไมยังปลูกอยู่ ตอบ.. ก็คุณจะให้ผมตายวันนี้หรือวันข้างหน้าตาม ความจำเป็นมันบังคับ เราพูดถึงอุดมการณ์เราพูดถึงจิตสำนึก ถามว่า และอุดมการณ์ตัวนั้นจะยังอยู่อีกได้หรือเปล่าถ้าท้องมันหิว

อีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อก่อนผมไปตามแถวน้ำพรม สัมภาษณ์เกษตรกร เขามีส่วนอยู่ตรงชายเขาทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวโพด ข้างล่างทำสวนผลไม้ ก็ถามเขาว่า ปลูกบ้านอย่างนั้นจะทำให้ดินเสียมิใช่หรือ เขาบอกว่า เขารู้ และทำไมปลูกล่ะ ก็เขาบอกว่า ถ้าปลูกข้าวโพดดินมันไหลลงมา ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ โดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย ข้างบนเป็นที่หลวงมิใช่ที่เรานี้แต่ของเขาได้ความอุดมสมบูรณ์นี้ลงมา ตัวอย่าง 2 ส่วนนี้มีอะไรบอกหลายส่วน เกี่ยวกับจิตสำนึกเกี่ยวกับความจำเป็น ที่จริงปัญหาที่เราพูด ที่มันมีหลายส่วน คงจะแก้เฉพาะส่วนของเราเอง คงต้องอาศัยส่วนอื่นๆ อีกด้วย ตอนนี่เขาไปทำงานซาอูฯ เพื่อจะกลับกันมาสร้างบ้านก็เกียะ แต่มันลงทุนทางด้านการศึกษาที่หลายอย่างทำให้ครอบครัวมันดีขึ้น

ถ้ามองภาคการศึกษา ก็จะมองภาคการศึกษาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมองถึงการพัฒนาทางด้านอื่นควบคู่กันไปด้วย ถามว่าในช่วงการเปลี่ยนแปลงสังคมช่วงนี้ เราจะฉวยโอกาสอะไรได้บ้างจะแก้ไขอะไรได้บ้าง รวมทั้งในส่วนของการทำงานที่เราจะต้องสร้างจิตสำนึกควบคู่กันไปด้วย มีระหว่างอุดมการณ์ ความจำเป็นกันระหว่างความโลภ มีหลายส่วนที่เราเสียไป ทำอย่างไรเราถึงจะลดความโลภ ตรงนี้ลงได้ คงต้องอาศัยศาสนา วัด เข้าช่วยเหลือกันในเรื่องเกษตรกรที่ยั่งยืน

นายเจริญ สุขนันทพงษ์ (รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร) เพิ่มเติมว่าในทศวรรษหน้าเกษตรกรส่วนใหญ่ก็จะเป็นเกษตรกรขนาดเล็กต่อไปแน่นอน ในการเกษตรต่อไปข้างหน้าคงต้องมีส่วนของการทำการเกษตรหลายอย่าง เพราะถ้าทำขนาดเล็กก็จะไม่พอกิน ผมเห็นว่าเกษตรกรมีหลายคนที่ยากจะให้เป็นผู้เสียสละ แต่แท้ที่จริงท้องเขาสำคัญมาก ฝากไว้ด้วยว่า นักวิจัยทั้งหลาย ที่วิจัยออกมาจะวิเคราะห์รายได้เศรษฐกิจออกมาให้เห็นด้วย นอกจากด้านสังคม เพราะว่าเกษตรกรมิใช่พ่อพระ จะเสียสละอย่างเดียวได้อย่างไรเขาต้องให้ลูกเรียนหนังสือ เขาต้องกิน ระบบที่จะทำต่อไปข้างหน้าต้องดูตรงนี้เป็นสำคัญ ถ้าท่านทำอย่างนี้ได้ คือ มีการวิเคราะห์ในด้านเศรษฐกิจด้วย อาจมีสังคมบ้างให้วิเคราะห์เศรษฐกิจเป็นสำคัญ เพราะว่า ไม่อย่างนั้นทางฝ่ายส่งเสริมจะรับยาก สูตรการส่งเสริมเขาบอกว่า ถ้าจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีองค์ประกอบ

1. เปลี่ยนความคิด
2. ให้ความรู้
3. ให้มีปัจจัยช่วย

ดังนั้น หน่วยงานที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมคงจะต้องหาทางที่จะให้เขามียั่งยืนไปเปลี่ยนแปลง ในรูปของการให้เปล่า แต่ตัวความรู้เป็นเรื่องใหญ่

○○○○○○○○○○○○